

تصویر سلامت

دوره ۴ شماره ۳ سال ۱۳۹۲ صفحه ۵۷ - ۵۰

معیارهای انتخاب مجلات و مزایای نمایه سازی در ایمبیس و اسکوپوس

سارا جلال زاده^۱

چکیده

زمینه و اهداف: رشد و گسترش روزافزون تولیدات علمی را می‌توان یکی از دلایل پراهمیت در لزوم توجه به نمایه‌سازی مجلات در پایگاه‌های داده‌های علمی برشمرد. از مهمترین مزایای نمایه‌سازی مجلات در پایگاه‌های داده علمی، افزایش رویت‌پذیری مقالات و دسترسی به جامعه مخاطبین است. پایگاه‌های داده علمی معتبر بین‌المللی در پروسه انتخاب مجلات با تکیه بر معیارها و شاخص‌ها به بررسی مجلات می‌پردازند. ایمبیس و اسکوپوس نیز براساس معیارها و شاخص‌ها به بررسی مجلات پرداخته و سالانه از بین تعداد کثیری از مجلات درخواست‌کننده تعدادی را جهت نمایه‌سازی در پایگاه داده انتخاب می‌نمایند. در این مطالعه به مرور مزایای نمایه‌سازی مجلات در ایمبیس و اسکوپوس و معرفی معیارهای انتخاب مجلات در این دو پایگاه داده پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها: نمایه‌سازی، مجلات، ایمبیس، اسکوپوس، مدیکال ژورنالیزم

^۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، مدیریت نشر، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران، (Email: jalalzadehs@tbzmed.ac.ir)

مقدمه

رشد و گسترش روزافزون تولید علم را می‌توان یکی از دلایل پراهمیت در لزوم توجه به نمایه‌سازی مجلات در پایگاه‌های داده‌های علمی برشمرد. بدین‌سان افزایش میزان تولیدات علمی و ظهور مجلات به عنوان مجرای انتشاراتی تولیدات علمی در جامعه علمی امروزی از یک سو و گسترش کاربرد استفاده از فناوری‌های به روز از سوی دیگر لزوم یکپارچه‌سازی و ایجاد بستری مناسب جهت رقابت در رویت‌پذیری نتایج تحقیقات علمی را صد چندان کرده است.

یکی از راه‌ها و روش‌های مطمئن و کارآمد در افزایش رویت‌پذیری مجلات و افزایش شانس مرور و مطالعه مقالات امکان نمایه‌سازی در پایگاه داده‌های علمی می‌باشد. این موضوع با توجه به افزایش غیرقابل کنترل تولید علم در سطح ملی و بین‌المللی از یک سو و کافی نبودن زمان پژوهشگران جهت مطالعه تمامی تولیدات علمی از سوی دیگر لزوم دسترسی به پایگاه‌های داده‌های علمی را بیشتر از پیش نمایان می‌سازد.

همانطور که پیشتر بیان گردید، امروزه نمایه‌سازی مجلات در پایگاه داده‌های علمی و تخصصی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. بطوریکه این مسئله با تأثیرگذاری بر فرایند نشر، موجب تغییر و تأثیرپذیری رفتار اطلاع‌یابی در جامعه علمی نیز شده است. از این‌رو انتخاب پایگاه داده مناسب جهت نمایه‌سازی مجلات موضوعی است که باید از گذشته مورد توجه ناشرین و سردبیران مجلات قرار گیرد. حال این پرسش مطرح می‌شود که؛ در انتخاب پایگاه داده‌های علمی چه مواردی باید مورد توجه قرار گیرد؟ آیا تمامی مجلات قادر به نمایه‌سازی در تمامی پایگاه داده‌ها می‌باشند؟

در فرایند انتخاب پایگاه داده مناسب، مزایای نمایه‌سازی مجلات در پایگاه داده‌های مختلف می‌تواند از جنبه‌های متفاوت و از دیدگاه‌های گوناگون مورد بحث و بررسی قرار گیرد. در این متن از دیدگاه ناشر مجلات به بررسی و مرور ویژگی‌های نمایه‌سازی در دو پایگاه داده معتبر ایمبیس و اسکوپوس پرداخته شده است. بدین نحو که پس از اشاره به مزایای نمایه‌سازی در این دو پایگاه داده به بررسی گام به گام شاخص‌ها و معیارهای نمایه‌سازی مورد توجه در انتخاب مجلات در ایمبیس و اسکوپوس پرداخته تا بدین‌سان بتوانیم دورنمایی از ویژگی‌های مورد انتظار کمیته بررسی‌کننده این دو پایگاه داده را معرفی سازیم.

مزایای نمایه‌سازی در ایمبیس و اسکوپوس

مزیت اصلی نمایه‌سازی مجلات در پایگاه داده‌های علمی افزایش میزان رویت‌پذیری مجلات و مقالات آنهاست. این امر از آن جهت بسیار حائز اهمیت است که افزایش میزان رویت‌پذیری موجب افزایش احتمال مرور مقالات، افزایش احتمال

دریافت استناد و افزایش میزان جذب مقالات بیشتر از سوی جامعه هدف را می‌تواند موجب گردد.

در بررسی مزایای نمایه‌سازی در ایمبیس و اسکوپوس برای مجلات، می‌توان به کسب اعتبار در جامعه علمی اشاره نمود. این موضوع از دو جنبه قابل بررسی است: (۱) نمایه‌سازی مجله در این دو پایگاه داده موجب کسب اعتباری می‌گردد که برگرفته از اعتبار ناشر پایگاه الزویر به عنوان یکی از برجسته‌ترین و شناخته‌شده‌ترین ناشرین معتبر بین‌المللی است. (۲) تخصصی بودن پایگاه داده ایمبیس در حیطه موضوعی دارو و فارماکولوژی (۱) می‌تواند نشانگر اهمیت مجلات پذیرفته‌شده در پایگاه داده، از لحاظ دامنه و پوشش موضوعی و کیفیت علمی مقالات باشد. (۳) پایگاه استنادی اسکوپوس پس از وب‌آوساینس یکی از پایگاه‌های استنادی شناخته‌شده در جامعه علمی است (۸-۱).

از دیگر مزایای نمایه‌سازی در ایمبیس و اسکوپوس، فراهم‌آوری امکان دسترسی به جامعه مخاطبین یا به عبارت دیگر جامعه هدف مجله در عرصه بین‌المللی است (۱، ۳، ۹، ۸). همانطور که مطلعید یکی از اهداف اصلی مجلات، برقراری ارتباط و دسترس‌پذیر ساختن آخرین نتایج پژوهش‌ها برای جامعه هدف یا مخاطبین مجله می‌باشد. با نمایه شدن مجله در پایگاه داده‌های تخصصی چون ایمبیس و اسکوپوس و با توجه به رفتار اطلاع‌یابی محققین و پژوهشگران در عصر حاضر، امکان دسترسی و مرور جامعه مخاطبین افزایش یافته و مجله در نیل به هدف اصلی نشر موفق خواهد بود. بنابراین نمایه‌سازی در پایگاه داده‌های تخصصی و مرتبط با دامنه و پوشش موضوعی مجلات می‌تواند امکان دسترس‌پذیری مخاطبین به مجلات را افزایش دهد که این مسئله می‌تواند به خودی خودی تأثیر به‌سزایی در افزایش میزان رویت‌پذیری مقالات مجله داشته باشد و بدین‌سان می‌توان انتظار داشت این روند بر میزان دریافت استناد و میزان جذب مقالات تأثیری مثبت گذارد.

همانطور که پیشتر ذکر گردید افزایش رویت‌پذیری مقالات و مجله یکی از بهترین اهدافی است که ناشرین برای دستیابی به آن تلاش می‌کنند. فراهم‌آوری شرایط برای افزایش رویت‌پذیری مقالات مجلات در پایگاه‌های داده از جمله مواردی است که بهتر است به هنگام انتخاب پایگاه داده جهت ارائه درخواست نمایه‌سازی مورد توجه ناشرین قرار گیرد. الزویر ناشر پایگاه داده ایمبیس و اسکوپوس یکی از ناشران معتبر و بین‌المللی است که بصورت تخصصی به ارائه خدمات نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی می‌پردازد. الزویر برای نمایه‌سازی مقالات در ایمبیس و اسکوپوس از تراروس Emtree استفاده می‌کند (۲۰۶). قابلیت‌های تراروس Emtree در نمایه‌سازی مقالات در پایگاه داده با توجه به مزایای این تراروس و

تحریریه، کیفیت و پوشش داوری مجله، زبان، پوشش جغرافیایی، استانداردهای فنی مقالات در صفحه آرایی، جنبه‌های نشر مجله، خط مشی، اخلاق نشر.

دامنه و پوشش موضوعی

بدیهی است اولین معیار مورد بررسی در پایگاه‌های داده علمی تخصصی، دامنه و پوشش موضوعی مجلات است. دامنه و پوشش موضوعی مجلات باید مرتبط با حوزه موضوعی پایگاه داده باشد. تمرکز موضوعی ایمپیس بر موضوعات داور و فارماکولوژی است پوشش موضوعی ایمپیس شامل موارد زیر است (۷-۵):

- Drug research;
- Pharmacology;
- Toxicology;
- Human medicine;
- Experimental and clinical research;
- Human biology;
- Health policy and management;
- Pharmacoeconomics;
- Public occupational and environmental health;
- Substance dependence and abuse;
- Psychiatry;
- Forensic medicine;
- Biomedical engineering and instrumentation;
- ...

کیفیت علمی

در بررسی کیفیت علمی مقالات، معیارهای داوری صحیح در حوزه مدیکال ژورنالیسم، سرعت علمی، نحوه ارائه نتایج، نحوه ارائه متد و روش کار پژوهش، نتیجه‌گیری و... مورد بررسی قرار می‌گیرد (۷-۵).

هیئت تحریریه

ویژگی‌های اعضای هیئت‌تحریریه مجلات از منظر تخصص در پوشش موضوعی مجله، تقسیم‌بندی کار و وظایف میان اعضای هیئت تحریریه، میزان فعالیت علمی افراد (عضویت در جوامع علمی)، وابستگی سازمانی، رزومه و... از اهمیت برخوردار است (۷-۵).

کیفیت و پوشش داوری مجله (Peer-review)

نوع داوری در مجله حائز اهمیت است. انواع داوری مورد بررسی در مجلات شامل: عدم وجود پروسه داوری، انتخاب مقاله برای نشر فقط با نظر سردبیر، انتخاب مقاله برای نشر با نظر سردبیر و سایر اعضای هیئت‌تحریریه، Single Blind یا Double Blind است. از دیگر مواردی که در بررسی داوری مجلات مورد توجه قرار خواهد گرفت، انتخاب داوران متخصص و Expert با توجه به Scope و پوشش موضوعی مجله و مقالات منتشر شده در مجله است. به عبارت دیگر ویژگی‌های داوران و مشاوران مجله نیز همانند اعضای هیئت‌تحریریه باید مدنظر قرار گیرد (۷-۵).

مقایسه آن با مش (۲) از یک سو و نیز قابلیت‌های جستجو (۳) در ایمپیس و اسکوپوس از سوی دیگر می‌تواند به عنوان عاملی مؤثر در افزایش رویت‌پذیری مجله محسوب گردد. از سوی دیگر شهرت جهانی الزویر و مقایسه میزان استفاده و مرور منابع این ناشر در جوامع علمی بین‌المللی (۴) می‌تواند به عنوان عاملی در افزایش شانس ارجاع و مرور مجلات تحت پوشش و نمایه‌سازی شده در پایگاه داده‌های آن در نظر گرفته شود.

از دیگر مواردی که امکان رویت‌پذیری مقالات را در ایمپیس و اسکوپوس افزایش می‌دهد امکان جستجو در میان مقالات inpress می‌باشد. ایمپیس و اسکوپوس قابلیت جستجو در مقالات inpress را فراهم کرده و بدین‌سان امکان افزایش رویت‌پذیری و ایجاد رقابت علمی جهت دریافت استناد را فراهم می‌سازد (۶).

سردبیران مجلات نمایه‌شده در اسکوپوس می‌توانند با بهره‌گیری از امکانات و قابلیت‌های اسکوپوس به بررسی مجلات بپردازند. سردبیران با استفاده از جستجوی پیشرفته در اسکوپوس و دسترسی به میزان تولیدات علمی نویسندگان و پژوهشگران و نیز میزان استنادات آنها می‌توانند موفق به شناسایی نویسندگان جهت ارائه درخواست نگارش مقاله (Call paper)، و شناسایی متخصصین جهت دعوت برای عضویت در هیئت تحریریه و گروه داوران و مشاوران مجله گردند. اسکوپوس به عنوان یک پایگاه استنادی به ارائه استنادات نویسندگان، مقالات و مجلات پرداخته و با معرفی شاخص‌های علم‌سنجی به بررسی تخصصی مجلات می‌پردازد. بدین‌سان سردبیران قادرند گزارشی مرتب و روزآمد از میزان استنادات دریافتی مجله، مقالات و نویسندگان را استخراج کرده و با اطلاع و پیگیری از شاخص‌های علم‌سنجی به ارزیابی وضعیت مجله بپردازند. بنابراین سردبیران با بررسی و مقایسه وضعیت مجله با سایر مجلات در حوزه موضوعی موردنظر، می‌توانند در طراحی استراتژی نشر در مجله به شواهدی قابل اعتماد تکیه کنند. همچنین ارزیابی روند رشد پوشش موضوعی مجله در عرصه بین‌المللی، بررسی موضوعات منتشر شده در سایر مجلات، طراحی استراتژی رقابتی مجله، به روز نمودن و ارتقاء خط‌مشی مجله با توجه به نتایج ارزیابی مجله در اسکوپوس و... از دیگر امتیازاتی است که اسکوپوس برای سردبیران فراهم می‌سازد (۸).

معیارهای مورد بررسی در نمایه‌سازی مجلات در ایمپیس

معیارها و مواردی که مجلات پیش از ارائه درخواست نمایه‌سازی در پایگاه داده ایمپیس باید مورد توجه قرار دهند عبارتند از: دامنه و پوشش موضوعی مرتبط با حوزه موضوعی پایگاه داده، نظم در انتشار، کیفیت علمی، اعضای هیئت

ساختار مقاله، ساختار چکیده، شیوه رفرنس-نویسی، صحت رفرنس‌ها، جداول، تصاویر

ساختار مقاله، ساختار چکیده، شیوه رفرنس‌نویسی، صحت رفرنس‌ها، جداول، تصاویر نیز باید براساس تکنیک‌ها و استانداردهای به روز و متداول باشد (۷-۵). پیروی از استانداردهای نگارش مقالات براساس نوع مقاله و نوع پژوهش و هماهنگی با راهنماهای نگارش مقالات در ICMJE و... از جمله مواردی است که در ارزیابی مجلات مورد توجه قرار می‌گیرد.

جنبه‌های نشر مجله

جنبه‌های نشر مجله اعم از اینکه مجله در کدام پایگاه داده‌های دیگر نمایه‌سازی شده است؟ آیا مجله فرمت الکترونیکی دارد؟ ویژگی‌های وب‌سایت از لحاظ فنی و اطلاعاتی و... نیز از اهمیت برخوردار است (۷-۵).

خط‌مشی مجله

خط‌مشی مجله در انتخاب داور، جذب مقاله، پروسه داوری و... نشان‌دهنده اهداف مجله و سردبیر در اداره مجله و پروسه نشر می‌باشد. این خط‌مشی باید بصورت کامل و واضح و قابل دسترس برای تمامی مخاطبین مجله در وب‌سایت مجله منتشر گردد. گام بعدی در بررسی خط‌مشی مجله تطابق روند نشر مجله با خط‌مشی آن است. داوران با بررسی روند نشر مجله به سؤال: آیا روند نشر مجله با خط‌مشی منتشر شده آن (در وب‌سایت) مطابقت دارد؟ پاسخ می‌دهند (۷-۵).

بررسی اخلاق نشر در عملکرد نشر مجله

نویسندگان مقالات، سردبیران و اعضای هیئت‌تحریریه مجله، پروسه داوری مجله، ناشر، اسپانسر مجله بهتر است مطابق با استانداردهای COPE باشد (۷) بنابراین لازم است تمامی فرایندهای انجامی در مجلات از راهنماهای اخلاقی پیروی نمایند.

معیارهای مورد بررسی در نمایه‌سازی مجلات در اسکوپوس

فرایند نمایه‌سازی مجلات در اسکوپوس شامل ۲ مرحله است. در مرحله اول ۵ معیار اولیه مورد بررسی قرار می‌گیرد. مجلاتی که این ۵ معیار را دارا باشند مجوز ورود به مرحله دوم بررسی را دریافت و وارد پروسه اصلی ارزیابی مجلات می‌شوند. اما مجلاتی که این ۵ معیار اولیه را دارا نباشند از ورود به پروسه اصلی باز مانده و بنا به وضعیت و مدت فعالیت مجله و نیز تعداد درخواست‌های پیشین مجله برای نمایه‌سازی در اسکوپوس حداقل ۲ سال و گاه

لیست اسامی و مشخصات داوران و مشاوران در وب-سایت مجله بهتر است قابل دسترس برای عموم باشد. این مسئله هم از جهت خط‌مشی مجله در انتخاب داور و اینکه آیا داوران در زمینه موضوعی مجله و مقالات منتشر شده متخصص هستند از اهمیت برخوردار است.

زبان مجله

ایمپیس مدعی است هدف این پایگاه داده جمع‌آوری مجلات به تمامی زبانها است. اما متذکر می‌گردد، باید مجلات دارای چکیده به زبان انگلیسی باشند. کیفیت چکیده به زبان انگلیسی با توجه به خوانا و صریح بودن و قابل درک برای جامعه مخاطبین مجله، در ارزیابی‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد (۷-۵).

پوشش جغرافیایی

هدف ایمپیس جمع‌آوری پوشش بین‌المللی مجلات است. به عبارت دیگر ایمپیس بدون توجه به محل نشر مجله اقدام به بررسی مجلات می‌نماید. ایمپیس مدعی است که مجلات با کیفیت بالا را از هر کشور برای نمایه‌سازی انتخاب می‌کند. لازم به توضیح است این پایگاه داده علمی توجه خاصی به منابع دارای ویژگی و کیفیت بالا خارج از ناحیه‌های جغرافیایی ایالات متحده آمریکا، کانادا و اروپای غربی دارد (۷-۵).

نظم در انتشار

یکی از اولین معیارهایی که مورد بررسی ایمپیس قرار می‌گیرد بررسی نظم در روند نشر مجلات است. به عبارت دیگر ایمپیس فقط آن گروه از مجلاتی را که زمان‌بندی نشر به موقع و منظم را رعایت می‌کنند مورد بررسی قرار می‌دهد و مجلاتی را که دارای پروسه منظم انتشار نباشند را بررسی نمی‌کند (۷-۵).

استانداردهای فنی مقالات در صفحه‌آرایی

استانداردهای فنی مقالات در صفحه‌آرایی از معیارهای مورد بررسی پایگاه داده‌های تخصصی و حرفه‌ای است. الزویر یکی از ناشرین حرفه‌ای در زمینه صفحه‌آرایی است. بدین‌سان بررسی استانداردهای فنی مقالات در صفحه‌آرایی در ایمپیس مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد (۷-۵). استانداردهای فنی مقالات در صفحه‌آرایی شامل: بکارگیری فونت‌های قابل‌جستجو و هماهنگ با قابلیت‌های موتورهای جستجو، استانداردهای تهیه پی‌دی‌اف، ترکیب تصاویر، جداول و... می‌باشد.

حوزه جغرافیایی ناشر مجله (سازمانی، ملی، منطقه‌ای، بین‌المللی)

در ارزیابی مجلات، ناشر از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. در ارزیابی ناشرین مجلات باید به سؤالات زیر پاسخ داد: ناشر مجله تحت‌نظارت کدام سازمان است؟ آیا ناشر سابقه انتشاراتی کافی در حوزه موضوعی مجله دارد؟ آیا سابقه انتشاراتی ناشر روشن و بدون ابهام است؟ آیا ناشر از استانداردهای نشر پیروی می‌کند؟ ناشر در کدامین گروه‌های علمی و تخصصی عضویت دارد؟ و...

ناشر به عنوان پشتیبان مالی و فنی مجلات بسیار حائز اهمیت است. در پروسه بررسی مجلات در اسکوپوس ناشر مجلات مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. بررسی‌کنندگان در اسکوپوس، پس از بازیابی تمامی سؤالات بیان شده، ناشر را از لحاظ سازمانی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی نیز ارزیابی می‌کنند. در پروسه ارزیابی اسکوپوس مجلاتی که توسط گروهی از ناشرین مثلاً متشکل از چند سازمان و انجمن و... منتشر می‌شوند امتیاز بیشتری نسبت به مجلاتی که ناشر آنها فقط یک سازمان می‌باشد دریافت می‌کنند. اسکوپوس در توضیح دلیل این امر تشریح می‌سازد مجلاتی که یک سازمان بصورت انحصاری ناشر آن است تحت‌تأثیر قوانین و خط‌مشی آن سازمان قرار گرفته و بیشتر تبدیل به یک بولتن انتشاراتی سازمان می‌گردد. بدین‌سان احتمال دارد خط‌مشی انتشارات در این قبیل مجلات تحت‌تأثیر خط‌مشی آن سازمان قرار گیرد که این امر با قواعد بین‌المللی نشر مطابقت ندارد. همچنین اسکوپوس در نحوه انتخاب مجلات ملی و منطقه‌ای بیان می‌دارد این قبیل مجلات به دلیل تمرکز نشر پژوهش‌های ملی و یا منطقه‌ای بسیار حائز اهمیت است و بدین‌سان این گروه از مجلات از امتیاز بیشتری در قیاس با مجلاتی که ادعای بین‌المللی بودن دارند، کسب می‌نماید (۱۰).

تطابق با عملکرد بهترین ناشرین تجاری در ارتباط با فرمت و طراحی

همانطور که در مرور معیارهای نمایه‌سازی در ایمپیس پیشتر بیان گردید الزویر ناشری بین‌المللی و حرفه‌ای در حوزه نشر می‌باشد. بررسی و ارزیابی فرمت مقالات مجلات و شیوه انتخاب‌شده در طراحی پی دی اف و معیارهای فنی نشر از گزینه‌هایی است که در پروسه ارزیابی مجلات در اسکوپوس مورد توجه قرار می‌گیرد (۱۰).

تطابق با اخلاق انتشارات

تطابق با اخلاق انتشارات در بررسی‌های اسکوپوس بسیار حائز اهمیت است بطوریکه این معیار در هر دو مرحله بررسی و انتخاب مجلات مورد ارزیابی و توجه قرار می‌گیرد. مجلات باید خط‌مشی مجله در حوزه اخلاق در

تا ۸ سال از ارائه درخواست دوباره به اسکوپوس محروم می‌شوند. این ۵ معیار اولیه شامل موارد زیر است:

۱. عنوان پیشنهادی به اسکوپوس باید معیار اولیه یک مجله یا به عبارت دیگر شماره ISSN از مراکز معتبر اخذ نموده باشد.
۲. مجله دارای پروسه داوری باشد.
۳. مجله باید دارای چکیده به زبان انگلیسی باشد.
۴. مجله باید دارای رفرنس به زبان انگلیسی باشد.
۵. مجله باید دارای توضیحات مربوط به اخلاق انتشارات باشد.

معیارها و مواردی که مجلات برای نمایه‌سازی در اسکوپوس باید مورد توجه قرار دهند عبارتند از: عنوان مجله، حوزه جغرافیایی ناشر مجله، تطابق با عملکرد بهترین ناشرین تجاری در ارتباط با فرمت و طراحی، تطابق با اخلاق انتشارات، بدیع بودن محتوا، جامعه مخاطبین مجلات، معیار مدت زمان فعالیت مجله، تحلیل استنادی، چکیده، توزیع جغرافیایی، دسترسی آنلاین، خط‌مشی و نوع پروسه داوری است (۹-۱۱).

خط‌مشی مجله و نوع پروسه داوری همانطور که در معیارهای ایمپیس نیز پیشتر ذکر شد از معیارهای مهم و مورد توجه در بررسی و ارزیابی مجلات هستند اسکوپوس نیز در انتخاب مجلات به بررسی و مرور این دو معیار می‌پردازد.

عنوان مجله

در مرور نحوه انتخاب مجلات جهت نمایه‌سازی در اسکوپوس عنوان مجله به عنوان یکی از معیارهای مورد بررسی مورد توجه قرار می‌گیرد. ناشرین و دست‌اندرکاران نشر باید در انتخاب عنوان مجله به پوشش موضوعی مجله و میزان گستردگی آن حوزه موضوعی توجه نمایند. زیرا عنوان مجله منعکس‌کننده محتوای اصلی و فرعی مجله است. آنچه در انتخاب عنوان مجلات از اهمیت بسیار برخوردار است عدم تشابه عنوان مجله با عناوین سایر مجلات است. اسکوپوس پیشنهاد می‌کند از بکارگیری کلیدواژه‌های کلی مانند International صرف‌نظر شود (۱۰). عنوان مجلات باید منحصر به فرد باشد و در انتخاب کلیدواژه‌های عنوان باید به پوشش موضوعی مجله توجه خاص نمود. بهتر است در عنوان مجلات از کلیدواژه‌های تخصصی بجای کلیدواژه‌های عام استفاده کرد.

چکیده

چکیده اهمیت زیادی در افزایش رویت‌پذیری مقالات دارد. از معیارهای اولیه جهت معرفی به اسکوپوس وجود چکیده ساختار یافته به زبان انگلیسی است. همچنین در بررسی محتوای مجله، اسکوپوس به نحوه نگارش چکیده تاکید نموده و اعلام می‌دارد میزان روشنی مطلب در چکیده مقالات حائز اهمیت است. این مسئله هم از جهت تکنیک چکیده‌نویسی و هم از لحاظ شیوایی زبان انگلیسی آن مورد بررسی قرار می‌گیرد (۹-۱۱).

توزیع جغرافیایی

توزیع جغرافیایی اعضای هیئت تحریریه، اعضای مشاور و داوران مجله و نویسندگان از معیارهایی است که در بررسی مجلات مورد توجه قرار می‌گیرد.

توزیع جغرافیایی اعضای هیئت تحریریه

اعضای هیئت تحریریه مجله هویت علمی مجله را تشکیل می‌دهند. به عبارت دیگر با مرور اعضای هیئت تحریریه مشخص می‌گردد که چه کسانی ساکنان داران کشتی مجله هستند. امروزه با رشد وسیع علم و افزایش میزان ارتباطات علمی انتظار می‌رود توزیع جغرافیایی مناسبی در هیئت تحریریه مجلات وجود داشته باشد. این موضوع در مجلات بین‌المللی بیشتر از سایر مجلات حائز اهمیت است (۱۰).

توزیع جغرافیایی اعضای مشاور و داوران مجله

اعضای مشاور و داوران مجله نیز مانند اعضای هیئت تحریریه باید از توزیع جغرافیایی مناسب برخوردار باشند. این موضوع باتوجه به استفاده از نظرات متخصصان بین‌المللی در داوری مقالات با هدف غنی‌سازی سطح علمی مقالات تحت‌بررسی با استفاده از کامنت‌های مختلف و جلوگیری از عواقب تعصبات ملی و سازمانی و سیاسی و... می‌تواند حائز اهمیت باشد (۱۰).

توزیع جغرافیایی نویسندگان

توزیع جغرافیایی نویسندگان نیز از معیارهای مهم در بررسی مجلات به شمار می‌رود. میزان موفقیت مجله در جذب مقاله عاملی مهم و تأثیرگذار در بررسی مجله می‌باشد. این مسئله باتوجه به جامعه هدف مجله قابل بررسی است. در صورتی که مجله باگستره توزیع بین‌المللی باشد انتظار می‌رود که از توزیع جغرافیایی بین‌المللی نویسندگان برخوردار باشد یا اینکه در صورتی که یک مجله منطقه‌ای است انتظار می‌رود از تمامی کشورهای منطقه جذب و نشر مقاله داشته باشد. باید توجه نمود که توزیع جغرافیایی نویسندگان یک معیار اصلی در بررسی مجلات می‌باشد و به‌نظر می‌رسد تمامی پایگاه

انتشارات را بصورت واضح و روشن در وبسایت مجله مشخص و مکتوب سازند. عضویت ناشر و سردبیر مجلات در COPE می‌تواند به عنوان یک امتیاز مثبت برای مجله در پروسه بررسی در نظر گرفته شود (۹-۱۱).

بدیع بودن محتوا

انتخاب موضوعات و مقالات بدیع و به روز در حوزه موضوعی مجله یا به عبارت دیگر نشر مقالات هات‌تاپیک به عنوان یک معیار مهم در پایگاه استنادی اسکوپوس بسیار حائز اهمیت است (۱۰).

جامعه مخاطبین مجلات

اسکوپوس به بررسی کاربرد محتوا برای خوانندگان متخصص یا عمومی، دسترسی آسان به محتوای مجله از طرف مخاطبین، میزان استفاده از محتوای مجله توسط جامعه مخاطبین هدف و سایر پژوهشگران مرتبط و توانایی مجله در جذب و نشر دست نوشته، داور، نویسندگان و خوانندگان می‌پردازد. (۹ و ۱۰). از فاکتورهای مهم و تأثیرگذار بر تصمیم‌گیری در انتخاب مجلات در اسکوپوس موفقیت مجله در توزیع بین‌المللی مجله است.

معیار مدت‌زمان فعالیت مجله

یکی از معیارهای اسکوپوس جهت انتخاب مجلات مدت-زمان فعالیت مجله می‌باشد. مجلات باید حداقل ۲ سال سابقه انتشاراتی پیوسته داشته باشند. در حال حاضر اگر مجله‌ای قبل از اتمام ۲ سال نشر اقدام به ارائه درخواست نمایه‌سازی نماید پاسخ دریافتی از اسکوپوس منفی خواهد بود ولی مشمول محرومیت از ارسال مجدد درخواست تا ۲ سال نمی‌شود بدین‌سان مجله می‌تواند پس از اتمام ۲ سال از نشر مجله دوباره درخواست نمایه‌سازی مجله را به اسکوپوس ارسال دارد (۹-۱۱).

تحلیل استنادی

اسکوپوس پایگاه داده استنادی است. یکی از مهمترین معیارهایی که در ارزیابی مجلات در اسکوپوس مورد توجه قرار می‌گیرد تحلیل استنادی است. در ارزیابی استنادی، اسکوپوس به تحلیل استنادی مجله، تحلیل استنادی هر مقاله بصورت جداگانه، تحلیل استنادی نویسندگان مجله، تحلیل استنادی سردبیر و سایر اعضای هیئت تحریریه می‌پردازد. در این مرحله از ارزیابی، مدت‌زمان فعالیت مجله و حوزه موضوعی مجله بر روند تحلیل استنادی تأثیرگذار است. بطوریکه نتیجه حاصل از تحلیل استنادی با در نظرگیری این دو فاکتور در برآورد امتیاز در نظر گرفته می‌شود (۹-۱۱).

داده‌های علمی در ارزیابی مجلات از این معیار بهره می‌برند (۱۰).

دسترسی آنلاین

امروزه با رشد و گسترش فرهنگ استفاده از اینترنت بهتر است تمامی مجلات اقدام به دریافت eIssn نمایند و دسترسی آنلاین به محتوای مجلات را برای کاربران و جامعه هدف مجله فراهم سازند. فراهم‌آوری دسترسی آنلاین به محتوای مجله یکی از معیارهای پایه در بررسی مجلات در اسکوپوس به شمار می‌رود. مجلاتی که به زبانی غیر از زبان انگلیسی منتشر می‌شوند علاوه بر وبسایت به زبان اصلی مجله باید وبسایتی به زبان انگلیسی نیز در محیط وب منتشر سازند. عدم دسترسی به وبسایت انگلیسی برابر با عدم‌پذیرش مجله در اسکوپوس است. علاوه بر این، کیفیت وبسایت مجلات نیز از لحاظ استانداردهای اطلاعاتی و استانداردهای فنی مورد سنجش و ارزیابی متخصصین این حوزه قرار می‌گیرد. بنابراین لازم است ناشرین بر کیفیت و شرایط وبسایت مجلات نظارت کافی و جامع داشته باشند و از به روز رسانی آن و دسترسی آنلاین به محتوای مجله بصورت مستمر اطمینان حاصل نمایند (۱۱).

بحث و نتیجه‌گیری

افزایش میزان تولیدات علمی و افزایش رشد و گسترش انتشار مجلات موجب شده است بحث رقابت در رویت-پذیری مقالات در جامعه علمی بیش از پیش مورد توجه نویسندگان و مجلات قرار گیرد. امروزه نویسندگان در انتخاب مجله مناسب جهت نشر دست نوشته‌های خویش، معیارها و شاخص‌های گوناگونی اعم از میزان شهرت مجله و ناشر آن در جامعه علمی را مدنظر قرار می‌دهند. زیرا این امر می‌تواند (تا حدودی) افزایش احتمال مرور مقالات را در پی داشته باشد. از عواملی که موجب افزایش شهرت مجله در میان جامعه علمی می‌گردد دسترس‌پذیری یا نمایه‌سازی

در پایگاه داده‌های علمی معتبر بین‌المللی است. از این رو تلاش و تمایل مجلات و ناشرین برای پذیرش درخواست نمایه‌سازی مجلات در پایگاه داده‌های علمی معتبر همچون ایمپیس و اسکوپوس قابل درک است. اما آنچه باید مورد توجه تمامی سردبیران و ناشرین مجلات بیش از پیش قرار گیرد اهمیت توجه به معیارهای مهم و اصلی در حوزه مدیکال ژورنالیسم است. بطوریکه در تمام مدت‌زمان فعالیت مجله می‌بایست بر کیفیت علمی مقالات و کیفیت فنی نشر مجلات براساس استانداردهای بین‌المللی تاکید و توجه داشته باشد. پذیرش درخواست نمایه‌سازی مجله در پایگاه داده به معنی تداوم حضور مجله در آن پایگاه داده نیست بلکه امکان بررسی مجدد مجله و یا بررسی دوره‌ای و حتی خروج آن از پایگاه داده وجود دارد. اسکوپوس در سال ۲۰۱۳ با تاکید به معیارهای مهم در انتخاب مجلات اعلام کرده است که تمامی مجلاتی که قبل از سال ۲۰۰۹ وارد لیست مجلات اسکوپوس شده است را براساس معیارهای کنونی اسکوپوس بررسی خواهد کرد و بدین‌سان مجلاتی که با معیارهای اسکوپوس همخوانی و هماهنگی نداشته باشند از لیست مجلات حذف خواهند شد و امکان پذیرش مجدد این مجلات تا چندین سال متمادی امکان‌پذیر نخواهد بود (۹).

بهرتر است سردبیران و ناشرین مجلات با رعایت استانداردهای بین‌المللی در نگارش مقالات و روش‌های تحقیق، به روز نمودن دانش مدیکال ژورنالیسم و تعیین خط‌مشی و استراتژی نشر مناسب، با شناسایی مزایای نمایه‌سازی در پایگاه داده‌های گوناگون، آشنایی با معیارهای ارزیابی مجلات در پایگاه داده‌های علمی، عضویت در کمیته‌ها و مؤسسات مدیکال ژورنالیسم، و شناسایی رفتار اطلاع‌یابی و نیاز اطلاعاتی جامعه هدف مجله، پروسه نشر مجلات را بهبود بخشیده تا بدین‌سان بتوانند با نیل به اهداف نشر، در عرصه بین‌المللی به رقابت با سایر مجلات بپردازند.

Reference

- Elsevier. How Embase supports the information needs of Pharmacovigilance teams. USA: Elsevier. 2012.
- Elsevier. Embase Indexing Guide 2012: A comprehensive guide to Embase indexing policy USA: Elsevier. 2012.
- Vrije University Library. Embase. Amsterdham: Vrije University Library. 2012.
- Karasözen B, Kaygusuz A, Özen H. Patterns of e-journal use within the Anatolian University Library Consortium. *Serials*. 2007; **20**(1): 37-42.
- Peña EP, Valero MV, Sicilia JG. Comparative study of journal selection criteria used by MEDLINE and Embase, and their application to Spanish biomedical journals. In: 9th European Conference of Medical and Health Libraries. Santander (Spain). 2004.
- Elsevier. About Embase - Boost your Biomedical Research. Available from: <http://www.elsevier.com/online-tools/Embase/about> (Accessed July 2013).

6. Elsevier. Publishing guidelines. Available from: <http://www.elsevier.com/about/publishing-guidelines> (Accessed April 2013).
7. Scopus: Who Uses Scopus . Available from: <http://www.elsevier.com/online-tools/scopus/who-uses-scopus#academic-institutions> (Accessed July 2013).
8. Rew D. SCOPUS: A General Introduction to SCOPUS and the Work of the Content Selection and Advisory Board. Available from: http://cdn.elsevier.com/assets/pdf_file/0009/148824/general_introduction_csab.pdf (Accessed August 2013).
9. Rew D. SCOPUS: A General Introduction to SCOPUS and the Work of the Content Selection and Advisory Board. USA: Elsevier;2012.
10. Scopus: Content Overview. Transparent selection criteria. Available from: <http://www.elsevier.com/online-tools/scopus/content-overview#content-policy-and-selection> (Accessed Nov 2013).